

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 44 Volume: 9 Issue: 44

Haziran 2016 June 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

MACHIAVELLİ'NİN PERSPEKTİFİNDEN BUGÜNÜN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ TODAY'S INTERNATIONAL RELATIONS FROM THE PERSPECTIVE OF MACHIAVELLI

Harun SEMERCİOĞLU*

Öz

Bu makalede Machiavelli'nin Uluslararası İlişkiler disiplinine olan etkisi incelenmiştir. Uluslararası İlişkiler'de realist paradigmaya önemli katkılar yapmış olan düşünürün fikirleri, "devlet" in tanımlanması, "egemenlik, insan doğası, ulusal menfaat, güç, diplomasi" gibi kavramlara getirdikleri yorumlar çerçevesinde analiz edilmiştir. Uluslararası İlişkiler ve devlet yönetimine yol gösterici düşünceler bırakmış olan Machiavelli'nin söylemlerinin anlaşılması, bugünkü olay ve olguların değişik bir perspektifle yorumlanmasına önemli bir katkı yapacaktır.

Anahtar Kelimeler: Machiavelli, Uluslararası İlişkiler, Devlet, Egemenlik, Güç.

JEL Sınıflandırması: F50, F51, F52

Abstract

The impression of Machiavelli in the discipline of international relations was researched in this paper. His thoughts have been analysed in the scope of concepts that have made significant contributions to the International Relations discipline due to defining "state" and "sovereignty, human nature, the national interest, power, diplomacy" in realist paradigm. The guiding ideas of philosopher who left discourse in public administration and International Relations will make an important contribution in the analysis of facts and an understanding of current events with a different perspective.

Keywords: Machiavelli, International Relations, State, Sovereignty, Power.

JEL Codes: F50, F51, F52

GİRİŞ

1469-1527 yılları arasında yaşamış olan İtalyan düşünür Machiavelli, siyaset biliminin kuruculardan biri olarak kabul edilmektedir. Uluslararası İlişkiler'de¹ ise realist paradigmaya önemli katkı yapmış bir devlet adamı, diplomat ve stratejist olarak görülmektedir. Machiavelli, İtalya'nın birleşmesi ve güçlü bir devlet olarak ortaya çıkması için gayret göstermiştir (Machiavelli, 2010:3). Yaşadığı dönem İtalyan Rönesans'ı ve yoğun çatışmaların yaşandığı bir Avrupa'ya denk gelmektedir. 15'inci yy.ın sonunda, İtalya'daki şehir devletlerinin değişik orduların istilasına uğraması, ekonomi, kültür ve din alanlarında büyük değişikliklerin yaşanması önemli gelişmeler olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde, düşünürler tarafından ortaçağdaki fikirler sorgulanmaya başlamış, Fransa'daki demokrasi girişimleri ve kurumları örnek olarak görülmüştür. Machiavelli'nin fikir yapısını bu olaylar ve gelişmeler ışığında analiz etmek daha isabetli olacaktır.

Bu çalışmayla, Machiavelli'nin Uluslararası İlişkiler'e olan etkisinin ortaya konması amaçlanmıştır. Makalenin birinci bölümünde Machiavelli'nin hayatı ve düşünce yapısını oluşturan etmenler ortaya konmuştur. İkinci bölümde düşünürün disipline olan etkisi incelenmiş, insan, halk ve din üzerine yaklaşımı üzerinde durulduktan sonra, devlet, egemenlik ve devlet yöneticisi (prens) tanımlaması analiz edilmiştir. Bölümün devamında Machiavelli'nin güç, diplomasi ve ulusal güvenlik üzerine yaklaşımı incelenmiştir. Çalışmanın sonunda ise genel bir değerlendirme yapılarak, incelenen hususların Uluslararası İlişkiler'e yansımaları ve günümüzdeki izdüşümleri tartışılmıştır.

O'nun disipline yapmış olduğu önemli katkılar kapsamındaki etkisi; "devlet" in tanımlanması ve "egemenlik, insan doğası, ulusal menfaat, güç, diplomasi" gibi kavramlara getirdikleri yorumlar çerçevesindedir. Machiavelli'nin özellikle "güç", devlet yönetimi ve uluslararası ilişkilerde "ahlak" ve "ulusal menfaat" kavramlarına yaklaşımı, tarihsel süreçte olduğu kadar günümüz devlet adamlarına ve akademisyenlerine farklı bir perspektif sunmaktadır.

1. MACHIAVELLİ'NİN HAYATI VE DÜŞÜNCE YAPISINI OLUŞTURAN ETMENLER

1.1. Hayatı

Niccolo Machiavelli, orta halli bir hukukçu olan babası Bernardo ve annesi Bartolommea'nun oğlu olarak 3 Mayıs 1469 yılında Floransa'da doğmuştur. 1498'e kadar olan yaşamı hakkında çok az bilgi

* Dr. Öğr., Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: harsen@yahoo.com.

¹ Makalenin tamamında "Uluslararası İlişkiler" disiplini tanımlarken, "uluslararası ilişkiler" ise devletler arasındaki ilişkiler kapsamında kullanılmıştır.

bulunmaktadır (Villari, 1892: 221; Deniz, 2000: 111). Machiavelli 25 yaşındayken, Fransa Kralı VIII. Charles Floransa'ya girerek, uzun zamandır buranın yönetimini elinde bulundurmuş olan Mediciler'i sürmüştür. Bu dönemde Savonarola adlı bir dominikan rahibi, Floransa'da dört yıl sürecek katı ve teokratik bir rejim kurmuştur. Savonarola kontrolündeki rejim 1498'de Savonarola'nın öldürülmesiyle yıkılmış ve bu Machiavelli'nin adının duyulduğu ilk dönem olmuştur (Baygöl, 2009: 3). Savonarola iktidardan uzaklaştırıldıktan sonra yandaşları da şehrin yönetimini elinde bulunduran Onlar Kurulu tarafından yönetimden uzaklaştırılmıştır. Mayıs 1498'de Machiavelli'nin kurulun sekreterliğine getirilmesiyle devlet görevi başlamıştır (Biagini, 2009: 53). Machiavelli'nin görevi ikili bir görevdir; bir yandan Floransa toprakları içindeki ihtilaflarla ilgilenen ikinci yüksek mahkemede görev yapmış, bir yandan Onlar Kurulu'nun sekreterliği dolayısıyla kurul adına yurtdışı gezilerine gönderilmiştir. Machiavelli ilk olarak 1500 yılında, Fransa Kralı XII. Louis'in sarayında görevlendirilmiştir. Bu görev Floransa'ya karşı ayaklanan Pisa'luları bastırma konusundaki yetersizliklerden kaynaklanmış ve Fransa'nın bunun için gönderdiği yardımla girişilen savaş hüsrana sonuçlanmıştır. Bu görevden sonra Floransa'ya dönen Machiavelli, ittifak teklifine ilişkin bir görevle 1502'de Romagna dükü Cesare Borgia (Dük Valentino)'nun yanına gitmiştir. Bu görev, Machiavelli'nin kariyerinde devlet yöneticilerini gözlemleyip değerlendirdiği, en verimli döneminin başlangıcı olarak nitelenmektedir. Yeni bir görevle Roma'ya gönderilerek dükü gözlemeleme fırsatına sahip olan Machiavelli, Papa seçiminde Borgia'nın alacağı tavır ve muhtemel gelişmeleri öğrenmekle görevlendirilmiştir (Machiavelli, 2010: 26).

1512 yılında Papa Julius'un Fransa üzerine yaptığı sefere destek vermeyen Floransa bunun bedelini Mediciler'in iktidara dönerek cumhuriyeti lağvetmeleriyle ödemiştir. Cumhuriyet rejiminin gelişi Machiavelli için kişisel kariyerinin sonu olmuştur. Machiavelli, 1513 yılında yeni efendileri Medicilere karşı geldiği gerekçesiyle zindana atılmıştır. Ardından şartlı olarak serbest bırakılmış ve küçük bir köyde inzivaya çekilmiştir (Deniz, 2000: 112). Burada Polybus, Titus Livius, Dante, Petrarca, Tibbulus, Ovidius'un klasiklerini okumuş, en önemli eseri olan *Prens* (1513)'in yanı sıra *Söylevler* (1519), *Savaş Sanatı* (1521) gibi kitaplar ve birkaç da komedi yazmıştır (McCormick: 2012). *Prens*'te bir devlet, prens ve siyasetteki karakteristiği, *Savaş Sanatı*'nda savaş taktikleri ve ordu konu alınırken, *Söylevler*'de siyasi yorumlar ve gözlemleri yer almaktadır (Skinner,1969: 5; McCormick,2007: 386).

Machiavelli 1520'de Floransa Üniversitesi tarafından Floransa tarihini yazmakla görevlendirilmiş ve *Istorie Fiorentine* adlı eserini yazmıştır. 1527 yılında ise Floransa'nın yönetimi cumhuriyetçilerin eline geçtiğinde güven duyulmayan insanlar arasında olduğundan yeniden sürülmüş ve aynı yıl içinde ölmüştür (Ekinci, 1996: 2).

1.2. Düşünce Yapısını Oluşturan Etmenler

Machiavelli'nin düşünce yapısını etkileyen en önemli unsurların başında Rönesans düşüncesi gelmektedir. Rönesans, ortaçağ sonu itibariyle İtalya'da başlayan, giderek tüm Batı Avrupa'ya yayılan ekonomi, kültür ve siyasette bir dizi yapısal kırılmayı beraberinde getiren büyük bir yenilenme hareketidir. Rönesans eski bir şeyin yeniden canlanması halini değil, büsbütün yeni bir şeyin ortaya çıkmasını anlatmaktadır. Ortaçağ ile Rönesans arasındaki ilişki bir karanlık çağ aydınlık çağ ilişkisi olarak yorumlanmaktadır. Rönesans'taki birçok dönüşümün kökenlerini ortaçağ düşüncesi içerisinde bulmak mümkündür (Öztürk, 2013: 183).

Yeniden doğuş ya da canlanma anlamına gelen Rönesans, 15'inci yy.'ın sonu ve 16'ncı yy.'ın başında İtalyan kent devletlerinde, özellikle de Machiavelli'nin kenti Floransa'da ortaya çıkmış ve Batı Avrupa'da yayılarak kültürel alanlarda yenileşmeye neden olmuştur. Rönesans, Orta Çağ gibi Tanrı'yı değil insanı evrenin merkezine koyan, Antik Yunan ile Roma'dan farklı bir insan anlayışının, yani hümanizmin temellerini atan bir özgürlük hareketi olarak da görülmektedir (Pehlivan, 2010: 127;). Rönesansın, Avrupa'da meydana gelen düşünsel ve toplumsal değişmelerdeki genel sürecin tanımlanması olarak ele alınan "modernleşmenin düşünsel alt yapısını oluşturduğunu" söylemek de mümkündür (Deniz, 2000: 110). Rönesans'la başlayan süreç Ortaçağ Avrupa'sını bölmüş, tek kilise, tek eğitim dili, tek edebiyat, tek hukuk ve hatta tek devlet ideali tümüyle sorgulanır hale gelmiştir. Rönesans bireyciliğin ve milliyetçiliğin yükseldiği bir çağ olmasına rağmen hümanizma düşüncesindeki barış vurgusu gerçekliği ifade etmekten çok bir temenni olarak kalıştır. İtalyan Rönesans'ında o dönemde "kültür" olarak adlandırılan "materyalizm" siyaset, edebiyat, insan doğası ve maneviyat gibi alanlarda hâkim olmaya başlamıştır (Biagini, 2009: 64). Bu dönemde cumhuriyetçi rejimler gittikçe bozulmuş, cumhuriyet adı altında krallaşan senyörlerin her şeye hâkim olduğu ve dayanağı güçlü aileler olan aristokratik idareler ön plana çıkmıştır. Bu yönetimlerin yanı sıra, Fransa, İspanya ve İngiltere gibi güçlü karşı örnekler de görülmüştür. Bu ülkeler siyasal birliklerini her geçen biraz daha sağlamlaştırmış ve ulusal bir devlet inşasında epey bir yol almışlardır (Öztürk, 2013: 155).

Michaevelli'nin eserlerini yorumlarken yaşadığı dönemin özelliklerini göz önünde bulundurmak gerekir. Bu dönemde İtalya'da irili ufaklı birçok prenslik ve cumhuriyetler yer almakta ve bunlar birbirleriyle savaş halinde bulunmaktaydı (Machiavelli, 1955: 1). Büyük bir kültürel ve siyasi değişiklik yaşanmakta, feodalizm etkisini kaybetmekteydi (Biagini, 2009: 28). İtalya, şehir devletleri şeklinde kendi içinde egemen olan, özgün yapı içinde özgürlüklerini yaşayan, kendi yargı yetkileri ve güçleri olan bir yapı içinde bulunmaktaydı. Genellikle iktisadi rekabet tüccarlar, kentler ya da devletler arasında piyasaları doğrudan kontrol etmek biçiminde oluşmuştu. Floransa, Venedik, Napoli, Milan ve Vatikan şehir devletleri en büyük İtalyan güçleri olarak yer almaktaydı (Wood, 2012: 53-55). İtalya, Avrupa'da meydana gelen bilim, sanat ve edebiyattaki değişmelerin kavşak noktası olarak görülmekteydi. Bunun en büyük nedeni olarak ise, İtalya'nın eski çağlarla olan temasını kaybetmemiş olması ve o dönemdeki entelektüel canlılığı kent devletleri aracılığıyla o güne taşımış olmasını görmek mümkündür. Geçmişin ihtişamını taşımasıyla İtalya, diğer birçok Avrupa devletinden daha farklıydı. Cicero ve Sezar'ın dilini konuşması da avantaj yaratan başka bir özellik olarak görülebilir (Deniz, 2010: 110). Bu durum ve şartlar dolayısıyla, Machiavelli özel alanda düellolar ve eşkıyalıktan, kamusal alanda ise iç savaşlar şeklinde cereyan eden şiddetin toplumsal yaşam üzerindeki belirleyiciliğinden önemli ölçüde etkilenmiştir (Öztürk, 2013: 185).

2. MACHIAVELLI'NİN ULUSLARARASI İLİŞKİLER'DEKİ TEMEL KAVRAMLAR HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

2.1. İnsan, Halk ve Din Üzerine Yaklaşımı

Machiavelli'nin düşünce yapısında insan doğasının temelinde sürekli olarak yeni şeyler elde etmeye yönelik bir tutku vardır. Bu kapsamda ele geçirme doğal olarak görülmektedir. İnsan hakkında; "...Gücünüz yetiyorsa yaparsanız, herkes sizi över. Bir başkasının güçlenmesine yol açarsanız ise bu sizin sonunuzu getirir. Ancak kaynaklar kıt olduğu ve kişilerin güçleri ihtiraslarına göre bir hayli sınırlı olduğu için çoğu kez amaçlara ulaşamaz. İstekleri gücünün üstünde olan insan hiçbir zaman memnun olmaz ve her zaman başkalarını kıskanır." ifadeleriyle insanın "kötü " özelliklerine vurgu yapmıştır (Öztürk, 2013: 186). O'na göre; "birey mutluluk için uğraşmaz, bütün amacı devletin bekası ve mutluluğunu sağlamaktır, insanlar da bunun için vardır, insan bir doğa gücüdür, canlı bir enerji kaynağıdır" (Gökberk, 1990: 190).

Machiavelli Hıristiyanlığın çizmiş olduğu mütevazı, alçakgönüllü insan tipine karşıdır; özlemine çektiği insan tipi, "ilkçağ insanı gibi, atılgan ve üretken"dir (Deniz, 2010: 114). O insanın özünde kötü olduğunu savunmakla beraber, bunun sınırlı dünyevi bir kötülük olduğunu, yani mutlak bir kötülük olmadığını belirtir. Bu nedenle de prensin sözünden dönmesinin kötü olmadığını *Prens* adlı eserinde; "...akıllı bir Prens verdiği sözü tutmakla zarar göreceğini anlarsa ve onu söz vermeye iten nedenler artık ortada yoksa sözünü tutamaz ve tutmamalıdır. İnsanların hepsi iyi olsaydı, bu iyi bir kural olmazdı, ama kötü oldukları ve sana verdikleri sözlerde durmayacakları için sen de onlara verdiği sözleri tutmak zorunda değilsin" demektedir. Aynı zamanda "tilki-aslan" metaforunu da kullanarak, "insanın tilki kadar kurnaz, aslan kadar güçlü olmasını ve kurnazlığını da gizleyerek olduğundan başka görünmek suretiyle başarıya ulaşabileceğini" belirtmektedir (Machiavelli, 2010: 110-111).

Machiavelli'nin halk üzerindeki düşünceleri genellikle egemenlik paylaşımı ve güç üzerinedir. Düşünür, ülkenin egemenliğini prence devretmesine rağmen halkın birçok ülkede ordudan bile daha kuvvetli olduğunu belirterek halkın gerçek güç sahibi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, iktidarları da halkta nefret uyandıracak hareketlerden kaçınmaları tavsiyesinde bulunmuş, halka memnuniyet ve övgüye mahzar işleri kendilerinin yapmalarını tavsiye etmiştir (Karşlı, 2015: 11). Prens halkla olan ilişkisindeki dostluğa ve halk desteğinin önemine şu sözlerle vurgu yapmıştır: "Bütün bunlardan bir prensin halkla dost olmasının şart olduğu sonucunu çıkarıyorum; dost olmazsa zor günlerinde başvuracağı hiçbir çare olmaz" (Machiavelli, 2010: 65). O'na göre, halk her zaman özgürlüğünü artırmak, soylular ise daha fazla yönetmek ister, dolayısıyla özgürlükçü bir yönetim için halka güvenmek daha akıllıcadır (Öztürk, 2013: 192).

Machiavelli'nin din ile ilgili görüşleri ise ayrı bir tartışma konusu olmuştur. Kilise devletlerini anlatırken, "bunların insan aklının erişemeyeceği yüce yasalara tabi olduğundan" bu konuda bir şer söylemeyeceğini belirtse de, onun düşünce yapısında İtalya için "güçlü bir prens yönetiminde, kiliseden ziyade halk egemenliğine dayalı bir cumhuriyet yapısının gerekli olduğunun" izlerini görmek mümkündür" (Machiavelli, 2010: 71). Din kamusal çıkarlar doğrultusunda yöneticilerin elinde güçlü bir silaha dönüşebilmelidir, ancak iyi bir devlet düzeni yaratmada başarılı oluyorsa iyidir. Bunun dışında bu dünyadan elini ayağını çekmiş öte dünya ile ilgilenen dinler devletlerin yıkımına neden olmuştur (Çevik, 2010: 43-44).

Skinner (2004: 94) Machiavelli'nin din ile ilgili düşüncelerini olumsuz bir bakış açısıyla yorumlamaktadır: "Hristiyanlık insanı küçülten, sefilliği, basiretsizliği yücelten bir ahlak anlayışını ön plana çıkarmış, yurttaşlığın hiç bir niteliğine önem vermemiştir. Öte dünya anlayışını vurgulayıp bu dünyanın kentsel yaşamının yozlaşmasına, bozulmasına neden olmuştur. Diğer yandan, bu dinin uygulayıcıları olan

papazlar da dini kendi çıkarları için kullanmışlardır. Papazlar bu özellikleri ile insanların dine karşı olan güvenlerini sarsmışlar hatta dinden soğuyarak dinsizleşmelerine neden olmuşlardır. Hristiyanlık dünyayı güçsüz düşürerek kötü insanların avı haline getirmiştir”.

Wood (2012: 67) ise, geleneksel Hristiyanlığın etkisinin aktif sivil hayat için gerekli olan virtu’yu (erdem) zayıflatmak olduğunu belirtmektedir. Yazar genel olarak Machiavelli’nin Hristiyan inancına karşı olmadığını, kader ve şansın kör gücüne itaat etmeyi emreden, bu dünyada zenginlik, güç, şan ve şeref gibi boş şetleri anlamsız ve yararsız sayan skolâstik kaderciliğe meydan okuyan bakış açısıyla diğer hümanistlerle birçok ortak yanının olduğunu ifade etmektedir. Yine, diğer hümanistler gibi insan hayatının önemli bir bölümünün kontrolümüz dışında olan fortuna (talih) ile şekillendiğini savunduğu, insan eyleminin olanaklarının kader, şans ya da Tanrı iradesinin bize dayattığı sınırlar içinde gerçekleştiğini vurguladığı belirtilmektedir.

Bir başka çalışmada Öztürk (2013: 185); “Machiavelli’nin dini iktidarın özü olarak değil, sadece onun kullandığı bir enstrüman olarak gördüğünü, dinin özellikle iktidarın meşrulaştırılması ve virtunun şekillendirmesi amacıyla önemli olduğunu” ifade etmektedir. Karşılı ise (2015: 8); Machiavelli’nin din konusundaki düşüncelerini farklı bir yönden ele alarak konuya bakış açısının pragmatik olduğunu savunmaktadır: “Machiavelli dini, devletin himayesine almanın faydalı olabileceğini fark etmiş, dini inanç ve devletin bekası özdeşleştirilebilirse devleti kurmanın, yürütmenin kolay olacağını ve özel çabalara gerek kalmayacağını savunmuş, dini inanç toplumun bir birine kaynaşmasını artıracığını, iktidara itaatın sağlamaacağını belirtmiştir.”

2.2. Devlet, Egemenlik ve Devlet Yöneticisi (Prens) Tanımlaması

Antik çağdan itibaren düşünürler tarafından “devlet” kavramı tartışılmış, “egemenlik” ile olan ilişkisi incelenmiştir. Platon devletin kaynağına ilişkin tartışmalara girmeksizin, ortaya koyduğu devlet yönetiminde, egemenin yetki kullanımını belli ölçütlere bağlamıştır. Buna göre bilginlerden oluşacak yönetimde devlet, yurttaşları eğitmekle görevlendirmektedir. Ancak, daha sonraki çalışmalarında Platon yönetme yetkisini tek erke vermiştir. Platon Okulu’nun temsilcilerine göre, nitelik açısından ideal olabilen yönetim şekli demokrasidir. Bu dönemde yapılan çalışmalarda Aristo, tek bir kişinin yönetimini ya da felsefecilerden oluşan bir yönetimi önermiştir. Aristo’nun devletinde de yönetim, ölçülü davranmak ya da zanaatkarlar başta olmak üzere diğer sınıfların, yönetimin kararları üzerinde etkili olmasını tanımak zorundadır. Aristo her şeyin aşırısına karşı çıkmış ve yönetimin temelini ölçülülük üzerine oturtmuştur. Antik dönem Helenist düşünceden sonra egemen ve egemenliğin sınır ve meşruiyeti yönelik yapılan tartışmalarda, yöneten erkin yetkisinin Tanrısal kaynağı üzerinde durulmuştur. İsa’dan yaklaşık 300 yıl sonra Avrupa’da Papalık Kurumu, Tanrısal güce dayalı bir yetki kullanımı iddiasıyla öne çıkmış ve ortaçağda egemenliğin kaynağı olmuştur (Aydınlı, Ayhan, 2004: 70-72).

Devlet her ne kadar siyaset biliminde kullanılan bir kavram olarak gözükse de, Uluslararası İlişkiler ‘de ilk realistlerin devlet-birey benzetmesi, anarşik ortamdaki devletin ana inceleme birimi şeklinde yerleşmesini sağlamıştır. Bu bakışı savunan veya bunu eleştiren kuramların başvurmak zorunda olduğu kavramsal bir referans ve analiz düzeyinde temel bir aktör haline gelmiştir (Ateş, 2009: 18).

Westphalia Barışı ile ortaya çıktığı genel kabul gören “ulus-devlet” hakkında Uluslararası İlişkiler’de farklı paradigmalarda değişik yorumlar yapılmıştır. 1940’lardan sonra artış gösteren devlet hakkındaki tartışmaların 1960’lı yıllarda teknolojik gelişmeler ve devlet dışı aktörler, 1970 ve 1980’lerde daha çok karşılıklı bağımlılık ve 1980’lerden günümüze kadar da küreselleşme üzerinden yürütüldüğü görülmektedir. Tartışmalar sürse de “devlet”in yine de disiplinin ve uluslararası ilişkilerin vazgeçilmez bir bileşeni olarak kabul edileceğini söylemek mümkündür (Özlük, 2012: 81). Wendt (1999, 2012: 202) devleti; “kurumsal ve yasal bir düzene sahip, meşru şiddet kullanma yetkisini elinde bulunduran, egemenlik sahibi bir toplumun belirli bir toprak parçası üzerinde oluşturduğu form” olarak tanımlamaktadır. Devletin unsurlarının; millet, vatan, egemenlik ve hükümet olduğu genel kabul görmektedir.

Machiavelli’nin Uluslararası İlişkiler’e olan etkisini “devlet” kavramıyla başlatmak mümkündür. Batı dillerindeki stato (devlet) sözcüğünü ilk kez kullanan yazarın, Machiavelli olduğu, bir başka deyişle, devlet fikrinin Machiavelli ile doğduğu iddia edilmektedir (Arnhart, 2005: 144; Şenel, 2004: 311). Pehlivan (2010: 281); “modern politik kullanımda devlete bağlanan anlamı, diğer tüm politik düşünürlerden daha ziyade Machiavelli’nin yarattığını” savunmaktadır. Buna karşın Aydınlı ve Ayhan (2004: 72) ise; “Machiavelli’nin iktidarı kullanan erkin mutlak yönetimini öngörmekle birlikte, iktidarı Prens ile özdeşleştirilmesi açısından, egemenlik kavramını modern anlamıyla ortaya koyamadığını” belirtmektedir.

Machiavelli için egemenliğin en temel ilkesi siyasal iktidarın birlik ve bütünlüğüdür. Bu ilkeyi gerçekleştirmek için birey ve toplum araçsallaştırılır. “Amaca ulaştıran her şey meşru kabul edilir.” Bu düşüncede egemenliğin meşruiyet ilkeleri ahlaki ve evrensel değerlerden yoksundur. Egemeni denetleyecek, sınırlandıracak hiçbir düşünsel, fiziki ve ahlaki güç yoktur. Siyasal iktidar “yalnızca din ve metafizikle olan

bağlantısını değil, aynı zamanda insanın ahlaksal ve kültürel yaşamının tüm öteki biçimleriyle olan bağlantısını da yitirmiştir". Machiavelli, egemenliğin meşruiyet ilkesini "ortak iyi" kavramıyla açıklamıştır. Ortak iyiliği prens bilir, uygular ve yargılar. O, her zaman bu ortak iyiyi kendi özel çıkarı ile özdeşleştirecek ve *l'etat c'est moi* (devlet benim) kuralına göre eylemde bulunur". Çünkü egemeni sınırlandıracak veya egemenliği parçalayacak (erkler ayrımı) hiçbir güç bulunmamaktadır. Bütün erk egemenin uhdesindedir (Çetin, 2002: 3).

Machiavelliye göre, devletin varlığını sürdürmesi ve hayatta kalması diğer tüm araçlardan önde gelmektedir. Moral, ideolojik ve diğerleri ikinci derecededir. Bu söylem 20'nci yy.daki realizm düşüncesi gibi ulusal çıkarı temel almaktadır. Yine Thucydides gibi devletin ve devlet adamının uluslararası politikanın gereklerine göre hareket edeceğini varsaymaktadır (Arı, 2006: 180). Bu husus Machiavelli (2010: 116) tarafından şöyle ifade edilmektedir: "...prenslerin eylemlerinde araçlara değil sonuçtaki başarıya bakılır. O halde bir prens amacı için şunu seçmelidir; devletin ele geçirilmesi ve egemenliğin korunması. O zaman araçlar hep övgüye değer bulunacak ve saygıyla karşılanacaktır."

Machiavelli düşüncesinde "devletin anarşik bir uluslararası sistem içinde yer aldığı ve uluslararası sistemin düzensiz olduğu" görülmektedir (Leung, 2000: 4). Devletin güvenliğinin esas gören Machiavelli'ye göre, Prens iktidarını sürdürebilmek için içten ve dıştan gelecek her türlü tehditlere karşı koyabilecek bir güce sahip olması gerekir. Bu konuda Prens'in öncelikli bir görevi ve sorumluluğu bulunduğuna dikkat çekilerek, devlet yöneticisinin bireysel ahlak ve devlet çıkarları arasında bir çatışma durumunda, devlet çıkarlarından yana tercihte bulunması gerektiği savunulmaktadır. Ona göre prens; iyi yürekli, sadık, insancıl, namuslu ve dindar görünebilir, gerçekten öyle de olabilir, fakat gerektiğinde tam tersini de yapmaya hazır olmalıdır. Çünkü onun esas görevi ve sorumluluğu devlet erkini elinde bulundurmak ve devletini tehditlere karşı korumaktır (Arı, 2006: 179).

Machiavelli (2010: 53-54) devlet yönetiminde yapılması gerekenleri şöyle sıralamaktadır: "...prens; düşmanları etkisiz kılmak, dostlar edinmek, kendi gücüyle ya da hileyle zafer kazanmak, halka kendini sevdirmek, askerden itaat ve saygı görmek, kendisine zarar verebilecekleri ya da vermesi gerekenleri ortadan kaldırmak, sert, iyi yürekli, yüce gönüllü ve eli açık olmak, sadık olmayan bir orduyu dağıtıp yenisini kurmak, krallarla, prensliklerle dostluklar kurarak onların kendisine yardımcı olmaktan zevk almalarını ya da zarar vermekten çekinmelerini sağlamak zorundadır..." Bu ifadeyle Machiavelli, devlet adamının gücünü halktan ve ordudan alması gerektiğini belirterek, aynı zamanda diplomasi ve diğer devletlerle olan iyi ilişkiler kurmasının önemini vurgulamıştır.

2.3. Güç, Diplomasi ve Ulusal Güvenlik Üzerine Düşüncesi

Machiavelli'nin Uluslararası İlişkiler'e olan katkısı, 16'ncı yy. İtalyan sisteminde devletler arasındaki ilişkileri kapsamında incelediği Prens için "devlet ilişkilerinde moral değerlerden ziyade, kendi varlığını sürdürmesi için 'güce' sahip olması gerektiği" söylemiyle ortaya çıkmaktadır (İbrahimov: 2015). Bu söylem klasik realizm yaklaşımıyla örtüşmektedir.

Machiavelli'nin düşüncesinde gücün ifadesi ve somutlaşması anlamına gelen "devlet" kendi yasalarını yaratmaktadır, hem gündelik hem de geleneksel ahlakın yargılarına tabi değildir. Bu yaklaşım *Prens'te* İtalya'yı güçlü bir devlet yapma düşüncesi olarak "yüce bir amaç ve emir" olarak karşımıza çıkmaktadır. Prens devletin çıkarları için gerekiyorsa güç kullanmalıdır. "Devletin ilk görevi ayakta durma ve varlığını kim tehdit etmeye cesaret ederse onu yok etmektir". Ona göre; gücü önemsemeyen devlet adamı devlet karşısında kusurludur, çünkü devlet güçlü olmalıdır. Bir devlet için en büyük tehlike anarşidir, karmaşadır. Prens gerekirse halkına karşı bile güç kullanabilmeli, zalimce kararlar almaktan çekinmemelidir (Çevik, 2010: 46).

Machiavelli devlet içinde ekonomik ve sosyal açıdan eşitliğe dayalı demokratik bir toplumda dengenin sağlanabileceğini, anarşik uluslararası sistem içinde de buna benzer bir güç dengesinin uluslararası sisteme olumlu katkı yapacağını düşünmektedir. Uluslararası ilişkilerde anlaşmalar ve ittifakların rolünün önemli olduğunu, yabancı devletlerle olumlu ilişkiler kurmak için uygun şartların gerçekleşmesinin gerektiğine inanmaktadır. *Prens'te* bu hususu; "...bir prens iki şeyden korkmalıdır; kendi uyruklarından ve yabancı iktidar sahiplerinin temsil ettikleri tehlikelerden. Yabancı güçlere karşı iyi ordular ve iyi dostlarla kendini savunur; iyi ordulara sahip oldukça zaten iyi dostları da olacaktır" ifadesiyle vurgulamıştır (Machiavelli, 2010: 115). Ona göre, devlet iktidarını korumak ve uluslararası düzeyde itibar inşa etmek için iyi bir ordunun olması ve diplomasinin kullanılması esas alınmalıdır (Leung, 2000: 7-9).

Machiavelli'nin ulusal güvenlik politikalarının düşünsel temelleri ağırlıklı olarak realist paradigmanda görülmektedir. O'na göre güvende olmanın en önemli şartı "iyi bir ordu"dur (Birdişli, 2012: 151). Ordu virtunun sağlanması açısından büyük bir öneme sahiptir. Bütün devletlerin temellerinin iyi yasalar ve iyi ordular olduğunu belirten düşünüyü; "iyi orduların bulunmadığı yerde iyi yasalar bir işe yaramaz" demektedir. Ordunun niteliği konusunda paralı ordunun ulusal güvenlik için bir tehlike

oluşturacağını *Prens* adlı eserinde tarihten örneklerle açıklamış, kurulacak milli ordunun teşkilat yapısını, özelliklerini ve kullanılacak stratejik esasları da *Savaş Sanatı* adlı kitabında belirtmiştir (Lukes, 2004: 1092-1098). Milli ordunun önemini vurgulayarak, paralı askerlere karşı olumsuz tavrını şu ifadeyle ortaya koymuştur: “Bir prens, devletin askeri gücünü paralı ordulara dayandırıyorlarsa hiçbir zaman güven içinde olamaz; çünkü bu ordularda birlik ve beraberlik yoktur, haşın ve disiplinsiz olurlar” (Machiavelli, 1999: 76). Ona göre; askerlik sanatına önem veren ve büyük askeri güce sahip olan devletler kazanacaktır (Karslı, 2015: 8).

Machiavelli (1999: 77) *Savaş Sanatı*’nda sivil ve askeri hayatı karşılaştırarak, benzerliklerini ortaya koymaktadır: “...eski düzenler incelendiğinde, sivil hayat ile askeri hayatın birbirlerine ne kadar benzedikleri, aralarında ne büyük bir uyumun olduğu ve zorunluluktan dolayı birbirine bu kadar bağlı olan hiçbir şey bulunmadığı hemen göze çarpar; insanlığın ortak iyiliği yönünde ortaya çıkan tüm sanatlar, bir uygarlıkta tanrı ve kanun korkusuyla yaşamayı sağlamak için kurulan bütün düzenler, eğer onları koruyan askeri bir güç olmasaydı boşa çıkardı. Çünkü iyi organize olmuş bir askeri güç karışıklıklara rağmen düzenlerin devamını sağlar...” Düşünürün bir asker olmamasına rağmen, düzenli orduyla ilgili fikirler üretirken, savaş üzerine taktik ve teknik hususları içeren bir kitap yazması ilginçtir. Bunu orduya ve askeri güce büyük bir önem atfetmesi, antik çağlardan itibaren orduları ve savaş stratejilerini çok iyi incelemesi ve diğer devletlerin ordularını gözlemlemiş iyi bir “diplomat” olmasıyla açıklamak mümkündür.

SONUÇ

Machiavelli’nin Uluslararası İlişkiler’e olan katkısı, kendisinden sonra gelen realist yazarların düşünce yapılarında önemli bir etki yaratmıştır. Özellikle insan doğası hakkındaki yaklaşımı, güç, devlet, egemenlik, ordu ve devletler arasındaki ilişkilerde güç dengesi kavramlarına getirdiği tanımlar ve diplomatik ilişkilerdeki gözlemleri günümüzde dahi etkisini sürdürmektedir. Özellikle “başarıya giden her yol mubahtır” şeklinde yaygın olarak kullanılan ifadesiyle devlet yönetiminde ahlak kurallarına uymanın gerekli olmadığı düşüncesinin tarihte sıklıkla uygulandığına tanık olunmuştur. Machiavelli’nin henüz ulus-devletlerin oluşmadığı, Avrupa’nın karmaşık ve çatışmalı ortamında, Rönesans aydınlanmasıyla oluşturduğu düşünce yapısının özünde “birleşik ve güçlü bir İtalya, özgür ve refah bir halk, güçlü bir prens ve iyi bir milli ordu” yatmaktadır.

Düşünürün *Prens* adlı eserinde tarihsel analizler, skolastik düşünce yapısını ve kilisenin devlet yapısındaki yerinin sorgulanması o döneme göre cesur ve değişik fikirler olarak görülebilir. Machiavelli, *Söylevleri*’nde Roma Cumhuriyeti dönemi ile ilgili düşüncelerini sunarken, Roma anayasa düzeninden etkilendiği için olacak güç dengesi ve denetimini açıkça savunmuştur. Onun cumhuriyetinde, güçler önce prens ve halk arasında bölüştürülecektir ve daha sonra bu güçler birbirlerini karşılıklı olarak denetleyeceklerdir (Pehlivan, 2010: 283). *Savaş Sanatı* kitabındaki askeri strateji ve teknik detaylara yer vermesi de tarih bilgisinin derinliği ve diplomatik görevlerdeki gözlemlerinin ne kadar isabetli olduğunu kanıtlar. Machiavelli’nin bu başarısında eğitiminin ve özellikle Antik Yunan ve Roma tarihi ile düşünürlerini ayrıntılı olarak analiz etmesinin büyük katkısı olduğunu söylemek mümkündür. Bunların başında Romalı tarihçi Titus Livus gelmektedir. Düşünürün Roma tarihini anlatan 142 kitaplık eserini ayrıntılı olarak incelediği bilinmektedir (Pehlivan, 2015: 283).

Machiavelli eserlerinde *raison d’etat*² kavramını kullanmasa da söylemlerinde bu kavrama vurgu yapmıştır. Düşünür cumhuriyete ulaşmada monarşik yönetimi bir ara geçiş olarak görmektedir. Machiavelli’nin aristokratik cumhuriyete olan saygısı hiçbir zaman tümüyle ortadan kalkmasa da dönemdeki çağdaşı ve daha sonra yaşayan pek çok cumhuriyetçiye göre daha demokratik bir cumhuriyet tahayyülüne sahip olduğu söylenebilir (Öztürk, 2013: 13).

Sonuç olarak, Machiavelli Siyaset Biliminin kurucularından biri olarak görülse de, Uluslararası İlişkiler’in özerkliğinin kazanılmasında etkili olan düşünürlerden biri olduğu tartışmasızdır. Düşünce yapısının Realist paradigmadaki kavramların birçoğunun tanımlanmasına büyük katkılar yaptığını söylemek mümkündür. Günümüzde uluslararası ilişkilerde ve devlet yöneticilerinin davranışlarında Machiavelli’nin perspektifinden izlere hâlâ rastlamaktayız. Özellikle son dönemde Ortadoğu’da yaşanan çatışmalarda uluslararası aktörler tarafından sergilenen diplomasinin “realpolitik”³ ağırlıkta olması O’nun düşüncelerinin birçoğunun geçerliliğini koruduğunun göstergesidir. Bu bağlamda, Uluslararası İlişkiler’in

² Otto von Bismarck (1815-1898)’in Almanya’nın birliğini kurarken Avrupa’da kullandığı ve dış politikada “tamamıyla mevcut gerçeklere uyum sağlayarak amaçlarını gerçekleştirmeye çalışmak” anlamını taşıyan kavram. Ayrıntılı bilgi için bkz: Kissenger (2015: 114-116).

³ “Hikmet-i hükümet” anlamındaki bu kavram ilk olarak Fransız Başbakan Kardinal Richelieu (1585-1642) tarafından ortaya konmuş, dış politikada ulusal güvenlik çıkarlarının ön planda tutulduğu ve “uluslararası ilişkilerde devletin çıkarlarının onu ilerletmek için kullanılan her aracı haklı çıkardığını” kabul eden bir doktrin olarak uygulanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Burchill vd. (2013: 78); Kissenger (2015: 50-53).

tarihsel gelişiminde etkili olmuş ve hala etkisini devam ettirebilen söylemleri üretmiş olması, Machiavelli'nin düşünce yapısının ne kadar "güçlü" olduğunu bize kanıtlamaktadır.

KAYNAKÇA

- AKGÜL, Çiğdem ve YILMAZ, Zehra (2012). "Virtü'dan Demokrasiye 'Meşru' Şiddetin Evrimi: Güvenlik-Ortadoğu ve ABD Sarmalı", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 67, No. 3, s. 1-32.
- ARI, Tayyar (2006). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, İstanbul: Alfa Yayınları.
- ARNHART, Larry (2005). *Siyasi Düşünce Tarihi: Platon'dan Rawls'a* (Çev. Ahmet Kemal Bayram), Ankara: Adres Yayınları.
- ATEŞ, Davut (2009). "Uluslararası İlişkiler Disiplininin Oluşumu: İdealizm Realizm Tartışması ve Disiplinin Özerkliği", *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 10 (1).
- AYDINLI, H. İbrahim ve AYHAN, Veysel (2004). "Egemenlik Kavramının Tarihsel Gelişimi Perspektifinden İktidarın Sınırlandırılması Tartışması", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 1, s.67-84.
- BAYGÜL, E. Ebru (2009). "The Impact of Machiavelli's Thought on The Neo-Conservatives and American Foreign Policy", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi.
- BIAGINI, Theodore J. (2009). "Machiavelli and His Influence On Modern International Law: Victory Goes to the Swift, The Strong, And Sometimes, The Ruthless", *Lincoln L. Rev.* 37, s.1-3.
- BİRDİŞLİ, Fikret (2012). "Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Düşünsel Temelleri", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 31, s.149-169.
- BURCHILL, Scott vd. (2013). *Uluslararası İlişkiler Teorileri* (Çev.: Muhammed Ağcan, Ali Aslan), İstanbul: Küre Yayınları.
- ÇETİN, Halis (2002). "Egemenlik ve Hukuk İlişkisi Üzerine", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, s.1-16.
- ÇEVİK, N. Sertkaya (2010). *Moral Açından Machiavelli'nin Siyaset Felsefesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi.
- DENİZ, Faruk (2000). "Machiavelli: 'Şeytan' mı, 'İnsan' mı", *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, No: 23-24, s.109-126.
- EKİNCİ, E. Buğra (1996). "Machiavelli ve Hukuk Tarihindeki Yeri", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 1-3, s. 213-252.
- FORDE, Steven (1992). "Varieties of Realism: Thucydides and Machiavelli", *The Journal of Politics*, Vol. 54 (2), s. 372-393.
- GODIN, Benoît, "The Politics of Innovation: Machiavelli and Political Innovation, or, How to Stabilize a Changing World", <<http://www.csiic.ca/PDF/WorkingPaper17.pdf>>, Erişim Tarihi: 03 Haziran 2015.
- GÖKBERK, Macit (1990). *Felsefe Tarihi*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- HOLLER, Manfred J., *Niccolò Machiavelli on Power*, Perspectives in Moral Science, Contributions from Philosophy, Economics, and Politics in Honour of Hartmut Kliemt, Frankfurt: Frankfurt School Verlag, s.335-354.
- İBRAHİMOV, Rövsen, "Uluslararası İlişkilerde Realistler ve Realizm Paradigması", <http://journal.qu.edu.az/article_pdf/1030_350.pdf>, Erişim Tarihi: 03 Haziran 2015.
- KARSLI, Mehmet R., "Niccolò Machiavelli'nin Hayatı ve Düşünceleri Üzerine Kısa Bir İnceleme", <https://www.academia.edu/1201585/Niccol%C3%B2_Machiavelli_nin_Hayat%C4%B1_ve_D%C3%BC%C5%9F%C3%BCn_celeri_%C3%9Czerine_K%C4%B1sa_Bir_%C4%B0nceleme>, Erişim Tarihi: 03 Haziran 2015.
- KISSINGER, Henry. (2015). *Diplomasi* (Çev.: İbrahim H.Kurt), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- KNUTSEN, Torbjorn L. (2015). *Uluslararası İlişkiler Teorisi Tarihi*, İstanbul: Açılım Kitap.
- LEUNG, Janice (2000). "Machiavelli and International Relations Theory", *Glendon Journal of International Studies/Revue d'études internationales de Glendon*, 1, s.3-13.
- LOVETT, Frank, "Machiavelli, Civic Virtue, and the Problem of Stability", <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2299621>, Erişim Tarihi: 03 Haziran 2015.
- LUKES, Timothy J. (2004). "Martialing Machiavelli: Reassessing the Military Reflections", *Journal of Politics*, Vol.66 (4), s.1089-1108.
- MACHIAVELLI, Niccolo (1955). *Hükümdar* (Çev.: Yusuf Adil Ege), Ankara: Yıldız Matbaası.
- MACHIAVELLI, Niccolo (2010). *Prems* (Çev.:Mahir Aydın), Ankara: Nilüfer Yayıncılık.
- MACHIAVELLI, Niccolo (1999). *Savaş Sanatı* (Della'arte Della Guerra, Çev.: A.Berna Hasan), İstanbul: Özne Yayınları.
- McCORMICK, John P. (2012). "Niccolò Machiavelli (1469-1527)", <<http://political-science.uchicago.edu/facultyworkingpapers/McCormick%20%20Niccolo%20Machiavelli.pdf>>, Erişim Tarihi: 03 Haziran 2015.
- McCORMICK, John P. (2007). "Machiavelli's Political Trials and "The Free Way of Life", *Political Theory*, Volume 35, No. 4, s.385-411.
- ÖZLÜK, Erdem (2012). *Uluslararası İlişkilerde Devlet: Tanım, Teori ve Devlet İstisnacılığı*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- ÖZTÜRK, Armağan (2013). "Machiavelli Düşüncesinde Cumhuriyetçi Özgürlük ve Kurucu Lider İmgesi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 68, No. 2, s.181-204.
- PEHLİVAN, Ayşe (2010). "Machiavelli'nin Felsefesinde Yurttaş-Devlet İlişkisi", Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi.
- REILLY, Peter, "Was Machiavelli Right? Lying in Negotiation and the Art of Defensive Self-Help", <<http://apps.law.asu.edu/files/!NoTemplate/AALS/Reilly.pdf>>, Erişim Tarihi: 03 Haziran 2015.
- RUSSELL, Greg, "Machiavelli's Science Of Statecraft: The Diplomacy And Politics Of Disorder", *Diplomacy and Statecraft*, 16, 2005, s.227-250.
- SKINNER, Quentin (2004). *Düşüncenin Ustaları: Machiavelli* (Çev. Cemal Atilla), İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- SKINNER, Quentin (1969). "Meaning and Understanding in the History of Ideas", *History and Theory*, Vol. 8, No. 1, s. 3-53.
- ŞENEL, Alâeddin (2004). *Siyasal Düşünceler Tarihi: Tarih Öncesinde İlk Çağ'da Orta Çağ'da ve Yeni Çağ'da Toplum ve Siyasal Düşünüş*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- VILLARI, Pasquale (1892). *Life And Times of Niccolò Machiavelli* (Çev: Linda Villari), Londra: T.F. Unwin.
- WENDT, Alexander (1999). *Social Theory International Theory*, Cambridge: Cambridge University Press.
- WOOD, E. Meiksis (2012). *Özgürlük ve Mülkiyet* (Çev.: Oya Köymen), İstanbul: Yordam Kitap.
- ZEYBEKOĞLU, Emre (2006). "Machiavelli ve Biz", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Cilt: 64, No.1, s. 109-128.